
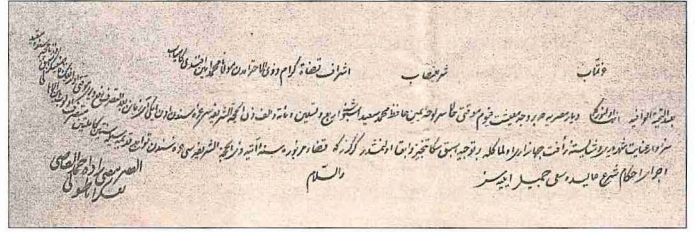

BİBLİYOGRAFYA :

Rauf Yekta, "Şeyh Hüseyin Fahreddin Dede", 1328 Mâlî Senesine Mahsus Musavver Neusâl-i Osmânî, İstanbul 1328-30, s. 282; a.mlf., *Esâtîz-i Elhân III: Dede Efendi*, İstanbul 1924, s. 166; Mehmed Ziyâ, *Yenikapı Mevlevihânesi*, İstanbul 1329, s. 195; Ergun, *Antoloji*, II, 441; İbnülemin, *Hoş Sadâ*, s. 31-33; Şengel, *İlâhîler*, I, 155-156; Yılmaz Öztuna, *Dede Efendi*, İstanbul 1987.

 NURİ ÖZCAN

Müftizâde
Ahmed
Efendi
imzalı
bir belge
(Topkapı
Sarayı
Müzesi
Arşivi,
nr. E 9764)

AHMED EFENDİ, Müftizâde

(ö. 1206/1791)

Osmanlı şeyhülislâmı.

Gelibolu müftüsü olan babasına nisbetle daha çok Müftizâde lakabıyla meşhur olmuştur. Medrese tahsilinden sonra çeşitli ilmiye görevlerinde bulundu. 1772 Rus seferine Mekke pâyesiyile ordu kadısı olarak katıldı. 1782'de İstanbul kadısı, 1785'te Rumeli kazaskerliği pâyesiyile Anadolu kazaskeri ve 10 Şubat 1786'da şeyhülislâm oldu. 1787'de Rusya'ya sefer açılıp açılmaması hususunda devlet erkânı arasında farklı görüşler belirlediği zaman Sadrazam Yüsf Paşa, Şeyhülislâm Ahmed Efendi ile birlikte I. Abdülhamid'i arzu etmediği bir savaşa sürükledi. Daha sonra Avusturya'nın da Rusya'nın yanında savaşa katılması, yaşlı şeyhülislâmı harbin neticesi hakkında endişeye düşürdü. Bunun üzerine hatasını ileri sürerek azlini istedi ve 24 Kasım 1787'de görevinden ayrıldı (Cevdet, IV, 38-39).

1789'da III. Selim'in tahta geçmesinden sonra Şeyhülislâm Hamîdizâde'nin mâzül şeyhülislâmları arpalık*larına gitmeye mecbur etmesi üzerine, Ahmed Efendi de arpalığı olan Ankara'ya gitti. Ancak Mekki Mehmed Efendi'nin 1791'de ikinci defa şeyhülislâm olması ile İstanbul'a dönmesine izin verildi. 10 Kasım 1791'de vefat etti ve Üsküdar'da Havuzdibi'ne defnedildi.

Faziletli, bilgili, ilmî araştırmaya düşkün ve yumuşak huylu bir kimse olan Ahmed Efendi'nin şeyhülislâmlığı bir yıl on ay kadar sürmüştür. Fas Hükümdarı Muhammed b. Abdullah'ın Osmanlı ulemâsına sorduğu dört meseleye tek başına hazırladığı cevaplar, devrin âlimleri tarafından oldukça beğenilmiştir. Ahmed Efendi'nin ayrıca *Beyzâvî Tefsiri*'nin bazı kısımlarına hâşiyeler yazdığı da bilinmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Tsma, nr. E 9764; *Devhatü'l-meşâyih*, s. 110-111; Cevdet, *Tarih*, III, 261; IV, 9, 38-39; V, 108; *Sicill-i Osmânî*, I, 271; *İlmiyye Salnâmesi*, s. 555-556; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, IV/2, s. 503-504.

 MEHMET İPŞİRLİ

AHMED EFENDİ, Müneccimbaşı

(bk. MÜNİCCİMBAŞI, Ahmed Dede).

AHMED EFENDİ, Siyâhî

(ö. 1099/1687-88)

Türk nesta'lik hattatı.

İstanbul'da doğdu; babasının adı Sâlih'tir. Türk nesta'lik hattının ilk büyük üstatlarından biri olarak kabul edilmiş, rengi siyah olduğundan Siyâhî lakabıyla anılmıştır. Hattı, akrabası meşhur hattatlardan Tophaneli Mahmud Efendi'den öğrenerek icâzet aldı. Askerî *kassâm** başkâtibi olarak Defterdar Kılıç Ali Paşa ile Trabzon'a giderken Ağva sahilinde vefat etti. Himmetzâde Abdullah Efendi'nin, vefatına düşürdüğü tarih şöyledir: "Haşrda rû-sefid ola Siyâhî-i elem-dide" (1099/1687-88). Nesta'lik yazıdaki başarısından dolayı devrinin İmâd'ı olarak kabul edilmiştir. Aynı zamanda şair olan Ahmed Efendi pek çok hattat yetiştirmiştir; Durmuşzâde Ahmed Efendi bunların en meşhurudur.

Eserlerinin bir kısmı bazı müze ve özel koleksiyonlarda bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Suyolcuzâde, *Devhatü'l-küttâb*, s. 63; Müstakimzâde, *Tuhfe*, s. 364; Habîb, *Hat ve Hattâtân*, İstanbul 1306, s. 236; Şevket Rado, *Türk Hattatları*, İstanbul, ts., s. 106, ayrıca bk. İndeks.

 ALİ ALPARSLAN

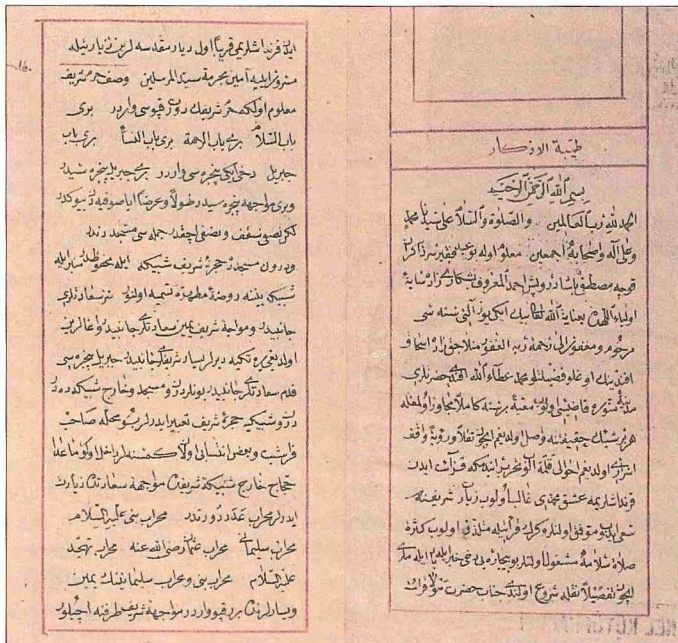
AHMED EFENDİ, Şikârîzâde

(ö. 1831)

Şeyh, zâkirbaşı ve mûsikîşinas.

Türk mûsikisinde Şikârîzâde lakabıyla tanınır. Hayatı hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. İstanbul'da doğdu ve orada yaşadı. İlk yılları, yetişmesi ve tahsili ile ilgili herhangi bir kayıt da yoktur. Gençlik yıllarında Sünbüliyye tarikatına intisap etti. Koca Mustafa Paşa Hankahı şeyhi Seyyid Mehmed Hâşim

Şikârîzâde
Ahmed
Efendi'nin
Tayyibetü'l-ezkâr
adlı eserinin
ilk iki sayfası
(Millet Ktp.,
Şer'iyye, nr. 722)

Efendi'den **hilâfet*** aldı; uzun yıllar bu tekkenin zâkirbaşılığını yaptı. Bu vazifede-yken, 1791 yılında Medine kadısı olan Mehmed Atâullah Efendi ile birlikte Medine'ye gitti. Haccını ifa ettikten sonra bir yıl kadar orada kaldı. Döndükten bir müddet sonra, eski tekkesinde zâkirbaşılığını sürdürürken ayrıca Yedikule civarındaki Hacı Evhadüddin Tekkesi şeyhliğine tayin edildi. Bu iki görevi hayatının sonuna kadar devam ettirdi. 27 Haziran 1831'de vefat etti. Mezarı Koca Mustafa Paşa Hankahı haziresindedir.

Uzun süre şeyhlik vazifesinde bulunan Ahmed Efendi, daha çok devrinin önde gelen zâkirbaşılıklarından biri olarak tanınmıştır. Bu sebeple müzik ile de uğraşmış ve bilhassa dinî sahadaki bes-teleriyle meşhur olmuştur. Çeşitli el yazması güfte mecmualarında pek çok eserine rastlanıyorsa da bunlardan ancak dokuz tanesi zamanımıza ulaşmıştır.

Ahmed Efendi hac dönüşü *Der Beyân-ı Ahvâl-i Medîne-i Münevvere* adlı küçük bir eser kaleme almıştır. İki yazma nüshası Millet Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (Ali Emîrî, T, nr. 305; Şer'iyye, nr. 722). Medine'de bulunduğu sıradaki şehir hayatını hâtrât üslûbuyla kaleme aldığı bu eser, *Tayyibetü'l-ezkâr* (İstanbul 1271, 1316) ve *Tayyibetü'l-ezkâr fî Medînetü'l-envâr* (Kazan 1283) adlarıyla basılmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmed Şikârîzâde, *Der Beyân-ı Ahvâl-i Medîne-i Münevvere*, Millet Ktp., Ali Emîrî, T, nr. 305, vr. 1^b; Mehmed Şükrî, *Silsilenâme*, Hacı Selim Ağa Ktp., Hüdâyî Kitapları, nr. 1098, vr. 27^a; Hüseyin Vassâf, *Sefîne*, III, 262, 305; Ezgi, *Türk Musikisi*, V, 327-328; Ergun, *Antoloji*, II, 403, 422-423, 478, 480; Şengel, *İlahîler*, I, 88; II, 82-83; IV, 92-93; VI, 158-159; Töre, *İlahîler*, VI, 10, 66, 132; Öztuna, *TMA*, I, 21.

NURİ ÖZCAN

AHMED EFLÂKÎ

(أحمد افلاكي)

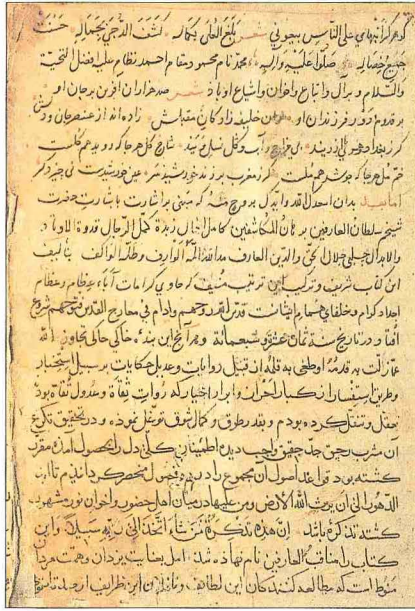
Şemseddîn Ahmed el-Eflâkî
el-Ârifî

(ö. 761/1360)

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî
ve etrafındakileri anlatan

Menâkıbü'l-ârifîn adlı eserin yazarı.

Asıl adı Ahmed olup daha çok Eflâkî nisbesiyle tanınır. Ârifî nisbesi ise Mevlânâ'nın oğlu Ulu Ârif Çelebi'ye intisabından gelmektedir. Eski kaynakların

Ahmed Eflâkî'nin *Menâkıbü'l-ârifîn* adlı eserinden bir sayfa (Süleymaniye Ktp., Serez, nr. 1794)

hiçbirinde ailesi, adı, doğum yeri ve tarihi hakkında bilgi yoktur. Hayatına dair bilgiler, *Menâkıbü'l-ârifîn**deki kendisiyle ilgili dolaylı bilgilerden ibarettir. Sultan Veled'i (ö. 1312) gördüğüne ve 1360'ta öldüğüne göre, 1286-1291 yılları arasında doğduğu tahmin edilebilir. Ayrıca babasının Altın Orda Devleti'nin başşehri Saray'da öldüğünde kendisine büyük bir servetle birlikte kitaplar bıraktığına bakılarak da kültürlü bir aileden geldiği söylenebilir. Konya'da doğduğu, Ahî Nâtûr'un oğlu olduğu, İlhanlı Hükümdarı Keyhatu'nun 1291'de Konya'ya gelişinde orada bulunduğu dair rivayetlerin (Sâkıb Dede, III, 5) gerçekte ilgisi yoktur.

Eflâkî, muhtemelen tahsilinin bir kısmını doğduğu ülkede tamamladıktan sonra devrin kültür merkezlerinden biri olan Konya'ya gelmiştir. Burada Sirâced-din Mesnevîhan, Abdülmü'min Tokadî ve Nizâmeddin Erzincânî'nin talebesi olmuş, büyük bir ihtimalle bir astronomi âliminden ders almış ve gözlemle uğraştığı için kendisine Eflâkî nisbesi verilmiştir.

Mevlânâ'nın oğlu Ulu Ârif Çelebi'ye (ö. 1316) intisap ederek ölümüne kadar yanından ayrılmayan Eflâkî, onun Azerbaycan ve Anadolu seyahatlerine katıldı. Şeyhinin isteği üzerine *Menâkıbü'l-ârifîn*'in ilk şekli olan *Menâkıbü'l-â-*

rifîn ve *merâtibü'l-kâşifîn* adlı eserini yazdı. Ulu Ârif Çelebi'nin ölümünden sonra türbedar olarak Âbid Çelebi'ye, onun ölümünden sonra da sırasıyla Vâcid, Şehzâde ve Emîr Âdil çelebilere intisap etti. Bu arada daha önce yazdığı menâkıbü, sadece *Menâkıbü'l-ârifîn* adı ile genişletmekle meşgul oldu. 30 Receb 761'de (16 Haziran 1360) vefat etti.

Eflâkî'nin adı geçen eseri dışında ayrıca dört Türkçe gazeli vardır. Bunlar, Kilisli Rifat ve Veled Çelebi tarafından yayımlanan *Divân-ı Türkî-i Sultan Veled*'in sonunda birinci ilâve şeklinde basılmış olup (İstanbul 1341, s. 117-119) daha sonra Abdülbaki Gölpınarlı (*Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik*, s. 469-472) ve Feridun Nâfiz Uzluk (*TDAY Belleten* 1961, s. 291-296) tarafından yeni harflerle de yayımlanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Eflâkî, *Menâkıbü'l-ârifîn* (nşr. Tahsin Yazıcı), Ankara 1976, I, 8-10; Sâkıb Dede, *Sefîne*, III, 5; *Divân-ı Türkî-i Sultan Veled* (nşr. Kilisli Rifat—Veled Çelebi), İstanbul 1341, s. 117-119; Abdülbaki Gölpınarlı, *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik*, İstanbul 1953, s. 129, 469-472; Feridun Nâfiz Uzluk, "XIV. Yüzyıl Mevlevî Şairlerinden Eflâkî Dede'nin 600. Ölüm Yıldönümü Dolayısıyla Ahmet Eflâkî Dede", *TDAY Belleten* 1961, Ankara 1962, s. 291-296; F. Meier, "Aflâkî", *El²* (İng.), I, 234; T. Yazıcı, "Aflâkî", *Etr.*, I, 567.

TAHSİN YAZICI

AHMED EMİN

(أحمد أمين)

Ahmed Emin b. İbrâhîm et-Tabbâh
(1886-1954)

Mısırlı mütefekkir,
medeniyet tarihçisi ve yazar.

Kahire'de doğdu. İlk öğrenimine babasının yanında başladı; özellikle babasının dinî ve edebî alanlardaki katkısı onun düşünce ve kültür hayatının şekillenmesinde önemli rol oynadı. İlkokuldan sonra tahsiline bir müddet Ezher'de devam etti. Birden fazla ilkököl öğretmenliği yaptı; ardından Medresetü'l-kazâi'sher'tye kaydedildi (1907). Oradan mezun olup aynı medresede ahlâk dersi okuttu. Daha sonra dört yıl süreyle muhtelif kasabalarda hâkimlik yaptı. 1926 yılında Tâhâ Hüseyin'in aracılığı ile Kahire Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne intisap etti. Burada tanıdığı bazı müsteşriklerin ve Batı zihniyetine sahip öğretim üyelerinin çalışma tarzlarını benimsemişti. Arkadaşları Tâhâ Hüseyin ve Ab-